

Katarzyna Justyniarska-Chojak

„Inwentowanie rzeczy” pisarza miejskiego Rozesława Marcina Brzeskiego z Szydłowca (1637)

Abstrakt: W tekście przedstawiono inwentarz pośmiertny Marcina Rozesława Brzeskiego, pełniącego funkcję pisarza miejskiego w Szydłowcu na początku XVII w. Dokument powstał w 1637 r. w celu zabezpieczenia praw spadkowych jego potomków. Rejestr otwiera skromna lista odzieży, dalej wymieniono kosztowności i nakrycia głowy należące do zmarłego, na końcu zaś informacje o cennych lichtarzach, srebrnych łyżkach oraz przedmiotach wykonanych z mosiądzu. Zaskakujący jest brak w spisie danych o innych elementach majątku: nieruchomościach, zasobach gotówki lub zobowiązaniach finansowych, które pozostawił po sobie urzędnik. Na tle innych mieszczkańskich inwentarzy z małopolskich miast i miasteczek z tego czasu rejestr Brzeskiego wyróżnia się ze względu na wykaz broni oraz obszerną listę książek, które były w jego posiadaniu.

Abstract: This text presents a probate inventory of Marcin Rozesław Brzeski, who held the office of a town clerk in Szydłowiec at the beginning of the 17th century. The document was drawn up in 1637 to secure the inheritance rights of his descendants. The register opens with a modest list of clothing, followed by a list of valuables and headgear belonging to the deceased, and concludes with information on valuable candlesticks, silver spoons, and items made of brass. Surprisingly, the inventory lacks data on other elements of the estate: real estate, cash, or financial obligations left behind by said official. In comparison with other burgher inventories from towns and townlets of Lesser Poland of that time, Brzeski's register stands out because it enumerates weapons and contains an extensive list of books that were in his possession.

Słowa kluczowe: inwentarz pośmiertny, pisarz miejski, Szydłowiec, Małopolska, źródła, nowożytność

Key words: probate inventory, town clerk, Szydłowiec, Lesser Poland, sources, modernity

Mieszczkańskie inwentarze pośmiertne z Małopolski, szczególnie z województw krakowskiego i sandomierskiego a pochodzące z okresu staropolskiego, doczekały się do tej pory kilku obszernych wydań źródłowych¹. Przedmiotem edycji były też pojedyncze rejestry². Powoływano się na nie również w innych opracowaniach dotyczących wspomnianego regionu³. Pozostaje wyrazić nadzieję, że w przyszłości tego typu źródła będą częściej wydawane, gdyż

¹ Bętkowska B., Bieniarzówna J. 1957, s. 76–99, aneks zawiera 41 inwentarzy pośmiertnych ubogich mieszkańców Krakowa; por. także: Inwentarze. 1995.

² Justyniarska-Chojak K. 2010b, s. 165–172; Ziemiński M. 2011, s. 55–104; Ziemiński M. 2013, s. 47–92; Wszyscy. 2014, s. 50–51, 53–54, 68–71, 84–88.

³ Dumala K. 1964, s. 213–229; Dumala K. 1967, s. 233–234, 236, przyp. 177; s. 237–238; Justyniarska-Chojak K. 2004, s. 37–50; Justyniarska-Chojak K. 2010a, s. 83–110, 117–196; Justyniarska-Chojak K. 2015, s. 41–54.

materiały te stanowią nieoceniony zasób informacji do dalszych, wielokierunkowych badań. Dzięki nim można poznać nie tylko materialne warunki bytu mieszkańców małopolskich miasteczek, ale też m.in. ich zainteresowania, poglądy i sposoby spędzania czasu wolnego⁴.

Publikowany poniżej pośmiertny rejestr mienia pisarza miejskiego z Szydłowca, Rozesława Marcina Brzeskiego, spisany został w styczniu 1637 r. Przedstawia tylko fragment „świata przedmiotów” należących do zmarłego, ale jest interesujący z kilku powodów. Po pierwsze, to jedyny zachowany w księgach miejskich z województwa sandomierskiego spis mienia osoby pełniącej taką funkcję⁵. Tylko w aktach Biecza (położonego w województwie krakowskim) znajdują się inwentarze pośmiertne tamtejszych pisarzy sądowych — Stanisława Sternbergi (z 1604 r.) oraz Józefa Ziętka (z 1610 r.)⁶. W księgach małopolskich miasteczek częściej można znaleźć rejestry dóbr należących do członków władz miejskich: wójtów⁷, burmistrzów⁸, ławników⁹ i rajców¹⁰. Po drugie, inwentarz pośmiertny Brzeskiego zawiera długą listę należących do niego ksiąg¹¹, zarówno tytułów niezbędnych do pracy w kancelarii miejskiej, jak i służących intelektualnej rozrywce. To sytuacja wyjątkowa, gdyż książki w mieszczkańskich spisach mienia z terenu województw krakowskiego i sandomierskiego wymieniano niezwykle rzadko i raczej w skromnej liczbie¹². W dodatku wzmianki o nich znane są głównie z rejestrów z większych ośrodków¹³.

Pośmiertny spis mienia Brzeskiego powstał w dość typowych dla tego rodzaju źródeł okolicznościach. Został przygotowany w celu zabezpieczenia praw spadkowych „ubogiej matki z dziatkami pozostałymi”, ponieważ pisarz miejski nie pozostawił po sobie testamentu. W związku z tym, równocześnie ze sporządzeniem odpowiedniego urzędowego rejestru jego mienia, władze miejskie musiały powołać prawnych opiekunów dla nieletnich dziedziców i wdowy po nim¹⁴. Zostali nimi dwaj ławnicy miejscy — Jan Czyż i Grzegorz Mniskowic.

⁴ Podobne uwagi na temat inwentarzy szlacheckich zawarte są w bogatej literaturze dotyczącej tego typu źródeł, por.: Pośpiech A. 1989, s. 177–190; Pośpiech A. 1992, s. 41, 56–65, 91–106; Klonder A. 2000, s. 108–111; Klonder A. 2001, s. 81–93; Dumanowski J. 2006, s. 14–17, 268–285.

⁵ BCK, sygn. 3907, s. 47–50. W księgach miejskich Chrzanowa zachował się testament pisarza miejskiego Matiasza Wąchałowica z 1658 r., w którym testator wyraźnie zaznaczył, że dziedzicząca po nim żona nie musi sporządzać żadnego spisu należących do niego dóbr (ANK, Chrzanów, sygn. 29/103/0/4/20, s. 186; Justyniarska-Chojak K. 2020, s. 591–592). Znane są również inwentarze pośmiertne pisarzy miejskich z Poznania: Stanisława Szuski (z 1597 r.), Krzysztofa Zablockiego (z 1610 r.) i Wojciecha Rochowicza (z 1635 r.) (Inwentarze. 1961, s. 293–294, nr 299; s. 349–352, nr 341; s. 490–517, nr 412).

⁶ ANK, Biecz, sygn. 29/101/0/2/12, s. 120, 872.

⁷ Inwentarze pośmiertne wójtów z Wiśnicza: Walentego Ruskiewica (z 1651 r.) i Jana Knorowicza (z 1734 r.) (ANK, Wiśnicz, sygn. 29/118/0/2/5, s. 559; sygn. 29/118/0/2/9, s. 165a). Księga ta zawiera również testament wójta Jana Sierawskiego z 1727 r. (ANK, Wiśnicz, sygn. 29/118/0/2/9, s. 81a).

⁸ W aktach miejskich Chęcina znajduje się inwentarz pośmiertny tamtejszego burmistrza, Jakuba Zyziańskiego z 1644 r., BJ, sygn. 5253, k. 400v.

⁹ Rejestry pośmiertne ławników zawierają księgi miejskie Nowego Sącza (Szymona Świętkowskiego z 1615 r.) i Wojnicza (Wojciecha Szablkiego z 1638 r., Adama Wałaska z 1656 r. i Mikołaja Ryścińskiego z 1764 r.), ANK, AmNS, sygn. 29/110/37, s. 230; Inwentarze. 1995, s. 37–41, nr 35; s. 47, nr 42; s. 76–81, nr 64.

¹⁰ Inwentarze rajców zarejestrowano w księgach miejskich Biecza: Jana Golonkowskiego (z 1619 r.), Bartłomieja Leszczyńskiego (z 1667 r.), Mikołaja Celejowskiego (z 1671 r.); Nowego Sącza: Stanisława Fratrowicza (z 1615 r.), Stanisława Rogalskiego (z 1660 r.), Wawrzyńca Gadowicza (z 1686 r.); oraz z Wojnicza: Marcina Morawickiego (z 1774 r.), ANK, Biecz, sygn. 29/101/0/2/13, s. 1228; sygn. 29/101/0/2/18, s. 585, 822; ANK, AmNS, sygn. 29/110/36, s. 1021; sygn. 29/110/85, s. 235; sygn. 29/110/64, s. 227; Inwentarze. 1995, s. 91–98, nr 70. W księgach miejskich Pilzna zachował się natomiast testament rajcy Wiktoryna Brzozowskiego z 1640 r., ANK, Pilzno, sygn. 29/112/0/3/71, s. 356.

¹¹ Dumala K. 1992, s. 71; zob. też: Kizik E. 2003, s. 326.

¹² Justyniarska-Chojak K. 2016, s. 57–66; Justyniarska-Chojak K. 2020, s. 464–478.

¹³ Justyniarska-Chojak K. 2010a, s. 173–177; Justyniarska-Chojak K. 2020, s. 464–478; zob. też: Torój E. 2004/2005, s. 28, 30; Motylewicz J. 2005, s. 398–401.

¹⁴ Groicki B. 1953, s. 175–177; Groicki B. 1954, s. 50–53; Historia. 1971, t. 2, s. 305; Uruszczak W. 2015, s. 310–312. Niestety w inwentarzu nie odnotowano, ilu spadkobierców pozostawił po sobie Marcin Brzeski.

Z powodu braku odpowiednich danych źródłowych, niestety nie mamy wiadomości na temat samego Rozesława Marcina Brzeskiego, szczegółów dotyczących jego życia, m.in. pochodzenia, wykształcenia, kariery zawodowej, a także przyczyny i okoliczności śmierci. Jedyne informacje świadczące o jego działalności i zainteresowaniach zawiera poniższy dokument.

W praktyce inwentarzowej na pierwszym miejscu wymieniano przedmioty stanowiące najcenniejszą część spuścizny zmarłego. Najczęściej była to biżuteria, a dla osób mniej zamożnych odzież lub naczynia¹⁵. Podobnie rozpoczyna się rejestr mienia R.M. Brzeskiego. Otwiera go skromny wykaz odzieży należącej do zmarłego, na którą składały się: trzy suknie, w tym jedna wierzchnia oraz dwa dołomany, w kolorach lazurowym i czerwonym. Osoba sporządzająca inwentarz skrupulatnie wymieniła zarówno gatunki tkanin, z jakich je uszyto (sukienny falendysz), jak również rodzaje ozdobiących je dodatków (srebrne guziki, ozdobne haftki i guzy). W dalszej kolejności odnotowano kosztowności (głównie wyroby ze srebra) oraz nakrycia głowy. Zdecydowanie obszerniejsza jest dalsza część spisu, zawierająca informacje o książkach i dokumentach będących własnością pisarza. Wyszczególniono nie tylko tytuły wszystkich woluminów, ale podano ich format, rodzaj i kolor opraw oraz stan zachowania¹⁶. Wśród wymienionych, co zrozumiale, znajdują się głównie dzieła związane z profesją Rozesława, tzn. dotyczące prawa miejskiego, ale lista obejmuje też utwory o tematyce religijnej i świeckiej¹⁷. Niestety nie jest możliwe zidentyfikowanie wszystkich ksiąg, które posiadał w swej bibliotece pisarz miejski. Niektóre zapisy są bowiem tak lakoniczne i niejasne, że trudno na ich podstawie wnioskować o tytule lub autorze wspomnianego dzieła.

Inwentarz pośmiertny Brzeskiego wyróżnia się również wśród innych rejestrów mieszczkańskich z województwa sandomierskiego z powodu odnotowanej w nim broni i elementów uzbrojenia¹⁸. W innych spisach ruchomości tego typu notowano sporadycznie¹⁹. Analizowany wykaz mienia kończy informacja o cennych lichtarzach, srebrnych łyżkach oraz przedmiotach wykonanych z mosiądzu²⁰.

Zastanawiające jest natomiast, że w inwentarzu tym brak wzmianek o należących do zmarłego rzeczach będących standardowymi elementami wyposażenia gospodarstwa domowego: o naczyniach, pościeli, bieliźnie pościelowej i stołowej, bądź o meblach. Nie uwzględniono też jakichkolwiek danych o zasobach gotówki lub zobowiązaniach finansowych, które pozostawił po sobie urzędnik. Trudno zatem ustalić, jaki majątek odziedziczyli po nim spadkobiercy.

Wydaje się, że osoba lub osoby sporządzające pośmiertny rejestr mienia pisarza nie znały zbyt dobrze procedury inwentarzowej. Sam spis, a szczególnie jego zakończenie, ma bowiem dość przypadkowy układ²¹. Podobnie rzecz się ma z wyceną składowych majątku, gdyż otaksowane zostały jedynie niektóre przedmioty. Tylko w jednym fragmencie widoczna jest znajomość praktyki inwentarzowej; autor rejestru osobno spisał przedmioty znajdujące się w czarnej „szkatule z szufladami”. Były w niej schowane witrale, używane jako zaprawy farbiarskie, gwoździe i inne „drobiazgi żelazne”²². Ten fragment wykazu być może stanowi

¹⁵ Justyniarska-Chojak K. 2020, s. 124–131. Podobnie zaczynały się inwentarze szlachty wielkopolskiej, zob.: Pośpiech A. 1986, s. 437–449.

¹⁶ Zob.: Fejtová O. 2001, s. 45–58; Motylewicz J. 2005, s. 400–401.

¹⁷ Zob.: Dumanowski J. 2006, s. 117–144.

¹⁸ BCK, sygn. 3907, s. 50.

¹⁹ Justyniarska-Chojak K. 2020, s. 481–488. Pewną liczbę broni wymieniano w inwentarzach pośmiertnych mieszkańców Przemyśla i Rzeszowa, zob.: Kamińska-Kwak J., Kwak J. 2004, s. 56.

²⁰ BCK, sygn. 3907, s. 51.

²¹ O procedurze inwentarzowej zob.: Pośpiech A. 1986, s. 435; Pośpiech A. 1992, s. 42; Klonder A. 2000, s. 14–19; Klonder A. 2001, s. 86; Dumanowski J. 2006, s. 21–24.

²² BCK, sygn. 3907, s. 50.

dowód hobby pisarza, a znaczna liczba broni białej i palnej świadczy o jego pasji kolekcjonerskiej.

Tekst źródłowy przygotowany został według instrukcji wydawniczej dotyczącej tekstów staropolskich, z zachowaniem jednak oryginalnej pisowni wyrazów, bez ich modernizacji²³. W nawiasach kwadratowych uzupełnione zostały brakujące w niektórych wyrazach litery lub sylaby. Wtręty łacińskie zaznaczono rozstrzelonym drukiem, zaś tytuły dzieł w cudzysłowie. Te uzupełnienia, jak również rozwinięcia skrótów oddano antykwą, pozostałe elementy dodane przez edytorkę zaznaczono kursywą. Wprowadzenie tych zmian miało na celu umożliwienie sprawniejszego odczytania i analizy samego tekstu. Jednocześnie dodatki te pozwoliły na ukazanie oryginalnego brzmienia i struktury języka użytych w dokumencie.

ANEKS

Źródło: Biblioteka Czartoryskich w Krakowie, Acta scabinalia, consularia et advocatialis oppidi Szydłowiec 1614–1650, sygn. 3907, s. 47–50.

[s. 47] Actum feria sexta, die videlicet trigesima January Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Trigesimo Septimo [piątek, 30 I 1637].

Inwentowanie rzeczy nieboszczaka p[ana] pisarza szydlowieckiego i obranie opiekunów. Iż przez śmierć nieboszczaka pana Roześlawa Marcina Brzeskiego Act wójtowskich i radzieckich szydlowieckich pisarza, wielkie tak w rzeczach jego pozostałych, jak i w księgach miejskich (gdyż intestatus z tego świata nędznego zszedł) variacie znajdowały się, a sukcesorowie nieboszczakowscy, kto by się temi rzeczami wszystkimi, jako też ubogą matką z dziećmi pozostałymi opiekować i [n]imi zawiadować, nie pokazowali. Urząd tedy ex debito officii sui jako zwykły i prawo każe, in solitam residentiam pretorianam zszedłszy się, a mianowicie sławetny pan wójt, przybrawszy dwu z ławicy swojej, Grzegorza Mniskowica i Jana Człocha²⁴ przysięgłych, także panowie Jan Benedikt Gradkowicz natenczas resident, Walenty Kita²⁵, Kacper Siarka²⁶ i Jan Barziczki na miejscu pana Krzysztofa Serafina, subdelegatus burmistrza, inito secum mutuo consilio [s. 48] tych wszystkich rzeczy, jako też i matki z dziećmi, na affektacją takich samych in tutores et administratores spośród siebie sławetnych panów Grzegorza Mniskowica i Jana Człocha ławników i obywateli tutecznych przysięgłych dobrze osiadłych obrali, na których pozostała małżonka nieboszczaka pana pisarza personaliter coram officio eodem cum assistentia et consensu presentaneo honesti Laurentii Brzeskiego²⁷, olim domini notarii fratris patruelis libere ad supranominata consistentia przystała. Przy której to radzie wzwyczaj mianowanej rzeczy wszystkie nieboszczakowskie to jest: suknie, złoto, srebro, księgi, miedź i inne tym podobne do rąk pomienionych opiekunów z rąk pozostałej małżonki i dziecku przy bytności p[ana] Brzeskiego, brata nieboszczakowskiego stryjecznego są zinwentowane i na rejestrze przez p[ana] pisarza przy urzędzie spisane. A po tym rejestrze

²³ Instrukcja. 1953; Tandecki J., Kopiński K. 2014, s. 359–384, zał. 4.

²⁴ Jan Czyż — szydlowiecki ławnik, opiekun prawny Anny Gogolowny, żony Mateusza Walkowica-Opczyńskiego (zm. w 1643 r.), Muszyńska J. 1999, s. 30.

²⁵ Walenty Kita — mieszczanin szydlowiecki, wymieniany w księgach miejskich jako świadek testamentu Andrzeja Koziółka (z 1626 r.) i wykonawca rozporządzenia Tomasza Goworka (z 1645 r.), Wijaczka J. 1998, s. 22; Muszyńska J. 1999, s. 34.

²⁶ Kacper Siarka — notowany jako burmistrz w testamencie Adama Sekuły (z 1639 r.) oraz jako wykonawca aktu ostatniej woli Tomasza Goworka (z 1645 r.), Muszyńska J. 1999, s. 28, 34.

²⁷ Muszyńska J. 1999, s. 16, 22.

ten przez pomieniony urząd jest do Act wójtowskich podany, który nic a nic odmieńając poczyna się temi słowy.

Inwentowanie rzeczy pozostałych po niebos[zc]ziku p[anu] Rozesławie Marcinie Brzeskim, pisarzu tutecznym die 30 January Anno D[omi]ni 1637 [30 I 1637].

Sukien trzy, jedna turkusowej maści zwierzchnia na kształt adamaszku²⁸, włotką²⁹ materia podszytą z guzikami srebrnymi dętymi n[umero] 28 i czapraski³⁰ dwie z twarzikami. Dołoman falendiszowy³¹ lazurowy, kierem czerwonym podszyty z guzikami srebrnymi n[umero] 18. Drugi dołoman falendiszowy lazurowy stary, kirem³² starym podszyty, dzieciom na przerobienie. Srebro według ceduły³³ niebos[zc]zika, pepuszek³⁴ Kasin, relikwiarz srebrny biały, drugi pozłocisty. Agnusek³⁵ srebrny do Bałutowa³⁶ obiecany, drugi Protaska nosi na pectorale³⁷. Czapraska do dołomana nowa, druga do kapelusza. Główka węzowa, sreberko od wilcze[go] zęba, [s]przączka pozłocista, druga biała. Guzy pozłociste dęte od Dybały 18. Róg jeleni w papierku. Pierścioneł złoty z kamykiem, pierścioneł, obrączka biała, nagłówek do szable. Guzików drobnych kwadratowych n[umero] 19. Srebra z łyżkami u złotnika mar[cas] 4. Cz[ar]arka u k[się]dza kaznodzieje i pasek w fl[ore]norum 12. [S]przączek dwie niemałych od złotnika kupionych za fl[ore]num 1/10, 15 May 1631. Kolec srebrny biały i twarżiczek z kolcami [s. 49] na sznurku n[umero] 12, 5 Juny. Cz[apr]aska nowa kupiona od złotnika za groszy dziewięć. Zarekawie³⁸ dwoje zielone perpetuanowe³⁹, drugie falendiszowe turkusowe. Czapek dwie, cz[ar]narna pilśniiana lisie wyłożki, druga lazurowa falendiszowa, gardłowe białe wyłogi. Księgi: „Promptuarium statutorum” S[zc]zerbica⁴⁰ w białej skórze oprawne in folio. Lipski w zielony oprawie in quarto⁴¹. Janidlovius in quarto w zielonej oprawie nowy⁴².

²⁸ Adamaszek — tkanina dwustronna z jedwabiu, lnu lub wełny, Michałowska M. 1995, s. 51; Turnau I. 1999, s. 11, hasło: „adamaszek”.

²⁹ Wiotki (wiotchy) — zły, Słownik Staropolski. 1988, s. 237.

³⁰ Czapraska — guz z haftką do zapinania odzieży, Turnau I. 1999, s. 41.

³¹ Falendysz — gatunek sukna używanego na odzież wierzchnią i okrycia, Michałowska M. 1995, s. 70; Turnau I. 1999, s. 52, hasło: „falendysz”.

³² Kir — grube sukno gorszego gatunku o skosmaconej powierzchni, Michałowska M. 1995, s. 79; Turnau I. 1999, s. 87, hasło: „kir”.

³³ Ceduła — kartka pisana, Linde S.B. 1951, t. 1, s. 222.

³⁴ Może chodzi o penduszek (pendent) — ozdobny wisior noszony na szyi, Słownik polszczyzny. 1995, s. 381, hasło: „pendent”.

³⁵ Agnusek — medalik woskowy z odciskiem baranka, oprawny w srebro lub kryształ, Turnau I. 1999, s. 11.

³⁶ Bałutów (Bałtów) — wieś położona w dekanacie ilżeckim w województwie sandomierskim, Wiśniowski J. 1909–1911, s. 1–10; Atlas. 1993, cz. 2.

³⁷ Pektorał — ozdobny krzyż z relikwiami, Turnau I. 1999, s. 135.

³⁸ Zarekawki — część ubioru służąca do ochrony rąk w zimie, rodzaj muflki, chętnie noszona zarówno przez kobiety, jak i mężczyzn, Bartkiewicz M. 1974, s. 210; Turnau I. 1999, s. 202.

³⁹ Perpetuana — importowana tkanina półjedwabna o wełnianym wątku, Michałowska M. 1995, s. 95; Turnau I. 1999, s. 136, hasło: „perpetuana”.

⁴⁰ Chodzi o dzieło: Paweł Szczerbic, *Promptuarium statutorum Regni Poloniae*, Kraków 1604 (wznawiane w latach 1606, 1609 i 1615). P. Szczerbic to autor przekładu dwóch wielkich zwodów prawa miejskiego i kilku pomniejszych dzieł prawniczych, zob.: Estreicher K. 1882, s. 132, 133, 144, 159; Hajdukiewicz L. 1968, s. 115; Dzieje Krakowa. 1984, t. 2, s. 298.

⁴¹ Chodzi tu o dzieło: Andrzej Lipski, *Practicarum observationum ex iure civili et saxonico collectarum et ad stylum usumque Judiciorum Curiae regalis accommodatum*, Ryga 1602 (wyd. rozszerzone w 1619 r.). A. Lipski — prawnik, doktor prawa rzymskiego i kanonicznego, kanclerz wielki koronny, autor dzieła przedstawiającego praktykę sądów asesorskich (zob.: Estreicher K. 1882, s. 127; Czaplinski W. 1972, s. 415–417; Borodziuk W. 1989, s. 69–85), jego prace były wśród rzeczy mieszczan poznańskich (Inwentarze. 1961, s. 493, nr 412).

⁴² To księga: Jakub Janidło, *Processus iudiciarius ad praxim fori spiritualis Regni Poloniae coscriptus*, Kraków 1604. J. Janidło — profesor Akademii Krakowskiej, doktor obojga praw, autor podręcznika procesu

„Syntagma [!] compendiosum” Czaradzkie[go] in octavo w politurze⁴³. Theodori Zawadzki „Flosculi in sedecim” w białej oprawie⁴⁴. „Statuta” Herburty⁴⁵. Gregory Czaraczki in 16⁴⁶. „Artykuły prawa majdeburskie[go]”⁴⁷ in quarto w białej oprawie. „Peregrinacia”⁴⁸ Radziwiłła in quarto w czerwonej oprawie. Gwanin⁴⁹. Lepinski w oprawie stary z figurami. „Ewangelię polskie”⁵⁰ stare in quarto. „Farrago iuris civilis”⁵¹ in octavo w białej oprawie. „Obrona wdów”⁵² in quarto w białej oprawie. „Iuris Consulti Tancreti processus” w czarnej oprawie in octavo. Salustius⁵³ in octavo w czarnej. Juliusza Fratreg[go] Soc[ietas] Jesu ksiąska zielona in octavo. Petri Wilkotarski ksiąska stara in octavo. „Index titulorum Iuris Civilis Oldentorpinum”⁵⁴ in octavo w starej. „Alphonsi Forsi artium medicinae” in 16 czerwona stara. „Tractatio de repudys et divortys” in octavo w czerwonej stary oprawie. „Precationes de Veteris Orthodoxes” in octavo w białej stary oprawie w deskach. „Methodi [zniszczony rękopis — brak wyrazu] Catholicae” in octavo w białej skórze. „Theatrum Urbinum Italicarum” na kształt Parteszu⁵⁵ w czerwonej oprawie. „Farrago iuris”⁵⁶ w czerwonej in octavo w deskach. „Processus iuris municipalis Pragensis”⁵⁷ in octavo w compaturze.

kanonicznego (zob.: Estreicher K. 1882, s. 131, 136; Bieniarzówna J. 1962, s. 512; Dzieje Krakowa. 1984, t. 2, s. 322), wymieniany również w rejestrach poznańskich (Inwentarze. 1961, s. 508, nr 412).

⁴³ Chodzi tu o dzieło: Grzegorz Czaradzki, *Processus Iudicarii Pragmatici in Iure Civili et Saxonico recepti, Ad praximque communem accommodati. Syntagma compendiosum*, Kraków 1612. Prace jego autorstwa notowane były również u mieszczan poznańskich, Inwentarze. 1961, s. 505, nr 412.

⁴⁴ Chodzi o dzieło: Teodor Zawacki, *Compendium*, Kraków 1614 (*Manuditorium ad ius civile, Memoriale processus iudicarii*). T. Zawacki — wybitny prawnik, autor prac z zakresu procesu polskiego (Estreicher K. 1882, s. 162; Dzieje Krakowa. 1984, t. 2, s. 320), autor wymieniany również w rejestrach poznańskich (Inwentarze. 1961, s. 507, nr 412).

⁴⁵ To dzieło: Jan Herburt, *Statuta Regni Poloniae in ordinem alphabeti digesta*, Kraków 1563. Polski przekład z 1570 r.: *Statuta i przywileje koronne z lacińskiego języka na polski przelożone, nowym porządkiem zbrane i spisane* (zob.: Żelewski R. 1960–1961, s. 441; Szwejkowska H. 1983, s. 114). Tytuł spisany również w dobytku mieszczan poznańskich (Inwentarze. 1961, s. 508, nr 412; s. 528, nr 415).

⁴⁶ Por.: przyp. 43.

⁴⁷ Chodzi tu o pracę: Bartłomiej Groicki, *Artykuły prawa majdeburskiego, które zowią Speculum Saxonum*, Kraków 1558 (wznawiane w latach 1560, 1562, 1565 i 1568) (zob.: Estreicher K. 1882, s. 52; Dzieje Krakowa. 1984, t. 2, s. 112). Tytuł ten był także wzmiankowany wśród ruchomości mieszkańców Poznania (Inwentarze. 1961, s. 140, nr 188; s. 501, nr 412; s. 528, nr 415).

⁴⁸ Dzieło Mikołaja Radziwiłła „Sierotki” (*Peregrynacja do ziemi świętej*), opisujące jego podróż do Ziemi Świętej, którą odbył w latach 1582–1584 (zob.: Hernas C. 1998, s. 158–159; Kempa T. 2000, s. 123–128). Tę książkę odnotowano również w inwentarzach lubelskich introligatorów i rejestrach mieszczan poznańskich (Torój E. 2000, s. 44, przyp. 26; s. 88, przyp. 9; Inwentarze. 1961, s. 501, nr 412; s. 528, nr 415).

⁴⁹ Chodzi o dzieło: Aleksander Gwagnin, *Kronika sarmacyjnej europejskiej*, Kraków 1611, zob.: Inwentarze. 1961, s. 503, nr 412.

⁵⁰ Może chodzi o dzieło Jakuba Wujka, *Ewangelię i epistoły*, Kraków 1611, zob.: Estreicher K. 1882, s. 150, 165, 189, 218.

⁵¹ Pod takim tytułem notowano dzieło: Jan Cervus Tucholczyk, *Farrago iuris civilis*, Zamość 1607 (zob.: Estreicher K. 1882, s. 138). Autor wymieniany w spisach mienia mieszczan poznańskich (Inwentarze. 1961, s. 493, nr 412).

⁵² Chodzi o pracę: Bartłomiej Groicki, *Obrona sierot i wdów*, Kraków 1605.

⁵³ Nie wiadomo, które z dzieł Sallustiusza znalazły się w księgozbiornie Brzeskiego: *De Catilinae coniuratione*, czy *De bello Jugurthino*. W przypadku obu publikacji odnotowano tylko miejsce ich wydania (Kraków), zob.: Estreicher K. 1882, s. 116; Jaczynowska M. 1984, s. 132–133.

⁵⁴ Być może chodzi o dzieło Johanna Oldendorpa, prawnika z Hamburga. Jego księgi figurowały też w rejestrach poznańskich, Inwentarze. 1961, s. 504, nr 412.

⁵⁵ Partesz (właściwie: partes) — taką nazwą określano papiery, noty muzyczne, partytury, Linde S.B. 1951, t. 4, s. 51.

⁵⁶ Może chodzi o książkę: J.C. Tucholczyk, *Farrago actionum civilium iuris Magdeburgensis*, Kraków 1531, zob.: Dzieje Poznania. 1988, s. 525; por. też przyp. 51.

⁵⁷ To publikacja: Vít z Oskofina, *Processus iuris municipalis Pragensis*, Praga 1685 (Jena 1608).

„Lavacrum animae seu Exercitatorium Vitae Spiritualis”⁵⁸ w czerwonym papierze. „Inwentarz konstytucji koronnych” in folio czarna oprawa. „Convivialium sermonum questionis” in octavo w czerwonej. S[z]imon Starowolski „Accessus”⁵⁹ in 16 w papierze brunatnym. „Institutionis imperialium liber” in 16 w białej, stary. „Acta Apostolorum” łacińskie in 8, stary bez początku i końca. „Flosculi legum” Theodori Zawadzki⁶⁰ in 24 w czerwonej stary. Konstytucji faszcyk związany. „Plebiscyt miasta Wilna” [s. 50] in folio papierowy. Magni Alberti⁶¹ książdwoje, jedna nowa w białej in 16, druga bez oprawy. „Carmina” Bielscy in 4 w czerwonej oprawie⁶². Książd różnych autorów drukowanych n u m e r o i niektóre pisane n [u m e r o] 60. „Scripta Lipsi sub Martino Vadovio”⁶³ in octavo. „Aurora Trinlanteata Precationi” [odczyt niepewny] in octavo z ćwiec[z]kami mosiężnymi czerwone. „Tymiami”⁶⁴ stare bez oprawy in 8. „Officium B[eatae] V[irginis] M[ariae]”⁶⁵ z klazurkami i gwiazdkami srebrnymi białymi. Drugie officium stare Antwerskie. „Officium Hebdomadae Sanctae” w czarnej oprawie, drugie także stare. „Manuale Catholicorum”⁶⁶ w czarnej oprawie. „Praecationis Liturgicae in dies 7”⁶⁷ stare czarne. „Corona B[eatae] V[irginis] M[ariae]”⁶⁸ książka stara. „Flosculi legum Regni Poloniae”. „Historie rozmaite rzymskich dziejów”⁶⁹ papierowe. „Dróg odkupienia” książka polska⁷⁰. „Sposób mówienia psalterzyka” polski⁷¹. „Sinonima latina” w czerwonej oprawie. „Dictionarzik”⁷² w deskach. „Alwar”⁷³ stary w deskach. „M. T. C. Liber” stary.

⁵⁸ To dzieło: *Lavacrum animae seu Exercitatorium Vitae Spiritualis*, Kraków 1601 (zob.: Estreicher K. 1882, s. 125). Dzieła dotyczące kwestii sakramentów kościelnych.

⁵⁹ Chodzi o: Szymon Starowolski, *Accessus ad iuris utriusque cognitionem*, Rzym 1633 (wyd. polskie Kraków 1634) (zob.: Hernas C. 1998, s. 386–397). Jedno z dzieł S. Starowolskiego, *Dwór cesarza tureckiego i rezydencja jego w Konstantynopolu*, często wchodziło w skład księgozbiorów mieszczańskich w Wielkopolsce (zob.: Baranowski B. 1975, s. 185).

⁶⁰ Por. przyp. 44.

⁶¹ Nie wiadomo, czy w tym przypadku chodzi o traktat: Albertus Magnus (Grotus), *Lib. V de metallis*, zob.: Inwentarze. 1961, s. 507, nr 412.

⁶² Trudno rozstrzygnąć, czy chodzi o dzieło: Joachim Bielski, *Carminum liber*, Kraków 1588, czy któreś z dzieł Marcina Wolskiego Bielskiego (ok. 1495–1575), zob.: Estreicher K. 1882, s. 86; Ziomek J. 1998, s. 116–117.

⁶³ Justus Lipsius (1547–1606) — autor notowany w inwentarzach mieszczańskich poznańskich (Inwentarze. 1961, s. 393, nr 360; s. 493, nr 412; s. 513, nr 412). Przypuszczalnie chodzi o prace: Justus Lipsius, *Epistolarum selectarum cunctaria prima*, Antwerpia 1605 lub *Epistolae miscelaneas centuriis 8*. K. Estreicher wymienia natomiast: M. Vadovius, *Quaestio de Christi merito*, Kraków 1604; M.C. Vadovius, *Poemata Varia*, Kraków 1609; M.C. Vadovius, *Disputatio de evidencia*, Kraków 1622 (Estreicher K. 1882, s. 132, 144, 180).

⁶⁴ Być może chodzi o pracę wspomnianą w inwentarzach pośmiertnych lubelskich introligatorów — *Thimama devotionis*, znaną z wydań późniejszych, pochodzących już z XVIII w., zob.: Torój E. 2000, s. 63, przyp. 193.

⁶⁵ *Officium Beatae Mariae Virginis* — popularne modlitewniki. Jednym z nich była np. *Koronka bl. Panny Mariey*, Piotrków 1612, zob.: Estreicher K. 1882, s. 151; Szejkowska H. 1963, s. 55.

⁶⁶ Być może chodzi o wersję modlitewnika *Manuale Catholicorum*, jezuita Piotra Canisiusa (1521–1597), wyd. w Anvers w 1588 r. i wielokrotnie wznawianego. Tytuł ten odnotowano również wśród rzeczy należących do lubelskich introligatorów, zob.: Torój E. 2000, s. 67, przyp. 226.

⁶⁷ *Praecationes* — tak określano modlitewniki zawierające pieśni kościelne, tj. psalmy, hymny, *Magnificat*, *Benedictus*, *Te Deum*.

⁶⁸ Odnosi się to do: *Corona Beatae Virginis Mariae*, Kraków 1604, zob.: Estreicher K. 1882, s. 130.

⁶⁹ Być może chodzi o *Historije rzymskie*, wyd. w 1540 r., a zredagowane przez Jana z Koszyczek (zob.: Kultura. 1997, s. 719). W 1551 r. *Historije rzymskie* znalazły się w inwentarzu spisany po śmierci Unglerowej (zob.: Estreicher K. 1882, s. 40).

⁷⁰ Przypuszczalnie to dzieło: *Drogi odkupienia naszego*, Kraków 1611, zob.: Estreicher K. 1882, s. 144.

⁷¹ Być może chodzi o: *Sposób mówienia psalterzyka P. Maryi albo Różanki*, wyd. w Warszawie w 1602 r., zob.: Estreicher K. 1882, s. 128, 154, 165, 129, 189, XCIII.

⁷² Dykjonarzyki — podręczniki, słowniki do nauki języka polskiego. Przypuszczalnie chodzi o: *Dyctionarius seu Nomenclator. Wokabularz łacińsko-włoski, niemiecko-polski*, Kraków 1566, zob.: Estreicher K. 1882, s. 55; Hajdukiewicz L. 1968, s. 118.

⁷³ *Alwar* — gramatyka łacińska, autorstwa jezuita Emmanuela Alwareza (1526–1583), używana jako podręcznik szkolny. Wzmiankowana również w inwentarzach lubelskich introligatorów, zob.: Linde S.B. 1951, t. 1, s. 15; Gloger Z. 1996, t. 1, s. 43–44; Torój E. 2000, s. 53, przyp. 102; s. 69, przyp. 240.

„Horatius Flacus”⁷⁴. „Problemata Aristotelis” stary bez oprawy⁷⁵ książeczka do rachuby. „Pugillares” stare c[z]arne⁷⁶.

Rewizja s[z]katuły z s[z]ufladami czarna. Naprzód w pierwszy szufladzie koperwasz⁷⁷ z guminem, w drugi koperwasz z gałkami, w trzeciej bez wieczka koperwasu trocha. W czwartej klej, w piątej czerwony i zielony, w szóstej [*zniszczony rękopis*], w siódmej ćwieczki, w ósmej g[w]oździe gontowe, guarinu sztuk trzy. W tejsze skrzyni drobiazgi żelazne, kord z paskami szaremi i z fordimentem pustym. Drugi kord⁷⁸ z paszkami czerwonymi, kordelasz⁷⁹ z pus[z]kami, szabla stara bez pasków, koncerz⁸⁰, karabin wileński w c[z]arnej oprawie, pół[h]ak stary bez zamka⁸¹, ładownicza⁸² z kluczem, paszek stary, prochownica nowa z s[z]nurem jedwabnym [*wyraz nieczytelny*] kaletka, szabeltasik zielony, temlak⁸³ do rusznice, para głowni nowych szablanych, strzemion [h]usarskich para, klucz mosiężny rogowy, olster⁸⁴ starych do pistoletów 2.

Dwa membrany gołe z pieczęciami radzieczkiemi, jeden na paszport, a drugi na wolności. Lichtarz o dwóch postawnikach, drugi pojedynkowy [*s. 51*] ogromny, trzeci pomniejszy, czwartymalutki. Cynowy jeden kwadratowy podługowaty, drutowych trzy, do wkładania w ściany jeden, na stolcach drzewnianych dwa. Miednic mosiężnych dwie, jedna mniejsza, druga większa. Miedziana, krótka rus[z]nica z olstrem. Lichtarz mosiężny wielki o dwóch rurkach, moździerz mosiężne. Antwosiczek⁸⁵ mały, nożyczek do ucierania świec mosiężnych dwoje, żelaznych troje. Łyżki srebrne cztery, guziki srebrne.

Adres Autorki:

dr Katarzyna Justyniarska-Chojak

Instytut Historii

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

ul. Uniwersytecka 17

25-406 Kielce

kajus@ujk.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0003-2945-253X>

⁷⁴ Być może to książka: *Horatius Flaccus w trudach więzienia...* wyd. w 1609 r., parafrazy Horacego, napisane przez Sebastiana Petrycego, wybitnego lekarza, zob.: *Dzieje Krakowa*. 1984, t. 2, s. 327.

⁷⁵ Chodzi o pracę: *Problemata Aristotelis* Andrzeja Glabera z Kobylina, zob.: Hajdukiewicz L. 1968, s. 120; Ziomek J. 1998, s. 136–137.

⁷⁶ Pugillares — w XVI i XVII w. rodzaj notesu.

⁷⁷ Koperwasy — witoły, nazwa siarczanów niektórych metali, używanych jako zaprawy farbiarskie, Mi chałowska M. 1995, s. 29; Turnau I. 1999, s. 93.

⁷⁸ Kord — krótki miecz, Bartkiewicz M. 1974, s. 216; Turnau I. 1999, s. 93.

⁷⁹ Kordelas — krótka biała broń myśliwska, używana od XVI do XIX stulecia, Turnau I. 1999, s. 93.

⁸⁰ Koncerz — rodzaj miecza, Turnau I. 1999, s. 91.

⁸¹ Półhak — krótka ręczna broń palna z kolbą, używana od XVII w., Turnau I. 1999, s. 146.

⁸² Ładownica — skórzane, blaszane lub drewniane pudełko na naboje do ręcznej broni palnej, Turnau I. 1999, s. 107.

⁸³ Temlak (właściwie temblak) — taśma lub rzemień zapobiegający upuszczeniu broni, Turnau I. 1999, s. 187.

⁸⁴ Olster (właściwie olstro) — futerał na pistolety, Linde S.B. 1951, t. 3, s. 548.

⁸⁵ Antwos (handwas, handfos) — naczynie służące do lania wody podczas mycia rąk, ewentualnie miska, umywalka, *Słownik polszczyzny*. 1974, s. 294–295, hasło: „handwas”.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], Chrzanów [Akta miasta Chrzanowa], sygn. 29/103/0/4/20 (Księga ławnicza Chrzanowa 1635–1702).
- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], Biecz [Akta miasta Biecza], sygn. 29/101/0/2/12 (Księga ławnicza biecka 1603–1612).
- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], Biecz [Akta miasta Biecza], sygn. 29/101/0/2/13 (Księga ławnicza biecka 1612–1624).
- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], Biecz [Akta miasta Biecza], sygn. 29/101/0/2/18 (Księga ławnicza biecka 1662–1677).
- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], Wiśnicz [Akta miasta Wiśnicza], sygn. 29/118/0/2/5 (Księga ławnicza Wiśnicza 1634–1680).
- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], Wiśnicz [Akta miasta Wiśnicza], sygn. 29/118/0/2/9 (Księga ławnicza Wiśnicza 1720–1753).
- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], Pilzno [Akta miasta Pilzna], sygn. 29/112/0/3/71 (Księga podwójceińsko-ławnicza Pilzna 1625–1644, 1692–1699).
- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], AmNS [Akta miasta Nowego Sącza], sygn. 29/110/36 (Acta scabinalia 1610–1615).
- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], AmNS [Akta miasta Nowego Sącza], sygn. 29/110/37 (Acta scabinalia 1613–1617).
- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], AmNS [Akta miasta Nowego Sącza], sygn. 29/110/64 (Acta scabinalia 1683–1688).
- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], AmNS [Akta miasta Nowego Sącza], sygn. 29/110/85 (Acta consularia 1658–1662).
- BCK [Biblioteka Czartoryskich w Krakowie], sygn. 3907, Acta scabinalia, consularia et advocatialis oppidi Szydłowiec 1614–1650.
- BJ [Biblioteka Jagiellońska w Krakowie], sygn. 5253, Akta radzieckie Chęcין 1631–1649.

Źródła i opracowania publikowane

- Atlas. 1993. *Atlas historyczny Polski. Województwo sandomierskie w II połowie XVI wieku*, cz. 2, red. W. Pałucki, Warszawa.
- Baranowski Bogdan. 1975. *Życie codzienne małego miasteczka w XVII i XVIII wieku*, Warszawa.
- Bartkiewicz Magdalena. 1974. *Odzież i wnętrza domów mieszczańskich w Polsce w II poł. XVI i w XVII wieku*, Wrocław.
- Bętkowska Barbara, Bieniarzówna Janina. 1957. *Inwentarze ruchomości ubogiego mieszczaństwa krakowskiego w I połowie XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. V, nr 1, s. 76–99.
- Czapliński Władysław. 1972. *Lipski Andrzej*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XVII, red. E. Rostworowski, Wrocław, s. 415–417.
- Borodziuk Waclaw. 1989. *Andrzeja Lipskiego Observationes practicae. Uwagi źródłoznawcze*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. XLI, nr 2, s. 69–85.
- Bieniarzówna Janina. 1962. *Janidło Jakub*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. X, red. K. Lepszy, Wrocław, s. 512.
- Dumała Krzysztof. 1964. *Z dziejów kultury i obyczajów mieszczan Szydłowca w XVI i XVII w.*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. 2, s. 213–229.
- Dumała Krzysztof. 1967. *Studia z dziejów Szydłowca*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. 4, s. 177–260.
- Dumała Krzysztof. 1992. *Zróżnicowanie społeczno-majątkowe mieszczan szydłowieckich w pierwszej połowie XVII wieku*, [w:] *Nędza i dostatek na ziemiach polskich od średniowiecza po wiek XX*, red. J. Sztetyło, Warszawa, s. 69–73.
- Dumanowski Jarosław. 2006. *Świat rzeczy szlachty wielkopolskiej w XVIII wieku*, Toruń.
- Dzieje Krakowa. 1984. *Dzieje Krakowa*, t. 2: *Kraków w wiekach XVI–XVIII*, red. J. Bieniarzówna, J.M. Małecki, Kraków.

- Dzieje Poznania. 1988. *Dzieje Poznania*, t. 1, cz. 1: *do roku 1793*, red. J. Topolski, Warszawa–Poznań.
- Estreicher Karol. 1882. *Bibliografia polska*, t. 8, Kraków.
- Fejtová Olga. 2001. *Prywatne biblioteki w Pradze w XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. XLIX, nr 1–2, s. 45–58.
- Gloger Zygmunt. 1996. *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 1, wyd. 6, Warszawa.
- Groicki Bartłomiej. 1953. *Porządek sądów i spraw miejskich prawa majdeburskiego w Koronie Polskiej*, wyd. K. Koranyi, Warszawa.
- Groicki Bartłomiej. 1954. *Artykuły prawa majdeburskiego*, wyd. K. Koranyi, Warszawa.
- Hajdukiewicz Leszek. 1968. *Czasy renesansowej świetności*, [w:] *Kraków stary i nowy. Dzieje kultury*, red. J. Bieniarzówna, Kraków.
- Hernas Czesław. 1998. *Barok*, Warszawa.
- Historia. 1971. *Historia państwa i prawa Polski*, t. 2: *od połowy XV wieku do r. 1795*, red. J. Bardach, Warszawa.
- Instrukcja. 1953. *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX w.*, red. K. Lepszy, Wrocław.
- Inwentarze. 1995. *Inwentarze mieszczan wojnickich 1589–1822*, wyd. B. Trelińska, Wojnicz.
- Inwentarze. 1961. *Inwentarze mieszczkańskie z lat 1528–1635 z ksiąg miejskich Poznania*, wyd. S. Nawrocki, J. Wisłocki, Poznań.
- Jacynowska Maria. 1984. *Historia starożytnego Rzymu*, Warszawa.
- Justyniarska-Chojak Katarzyna. 2004. *Inwentarze pośmiertne z ksiąg miejskich Sandomierza z XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. LII, nr 1, s. 37–50.
- Justyniarska-Chojak Katarzyna. 2010a. *Testamenty i inwentarze pośmiertne z ksiąg miejskich województwa sandomierskiego (XVI–XVIII wiek)*, Kielce.
- Justyniarska-Chojak Katarzyna. 2010b. *Inwentarz pośmiertny „gwałtownie utonionego” Andrzeja Wikańskiego z 1640 roku*, „Między Wisłą a Pilicą. Studia i Materiały Historyczne”, t. 11, s. 165–172.
- Justyniarska-Chojak Katarzyna. 2015. *Taxatio rerum olim... — szesnastowieczne inwentarze pośmiertne z ksiąg miejskich województwa sandomierskiego*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. LXIII, nr 1, s. 41–54.
- Justyniarska-Chojak Katarzyna. 2016. *Książki w mieszczkańskich inwentarzach pośmiertnych z terenu Małopolski*, [w:] *Historia magistra vitae est... Studia z dziejów społeczno-politycznych, gospodarczych i kulturalnych. Księga jubileuszowa dedykowana prof. zw. dr. hab. Wiesławowi Cabanowi z okazji 45-lecia pracy naukowej*, red. L. Michalska-Bracha, M. Przeniosło, B. Wojciechowska, Kielce, s. 57–66.
- Justyniarska-Chojak Katarzyna. 2020. *Inwentarze pośmiertne z małych i średnich miast Małopolski (w XVI–XVIII wieku)*, Kielce.
- Kamińska-Kwak Jolanta, Kwak Jan. 2004. *Ruchomości mieszczkańskie w Rzeszowie i Przemysłu od schyłku XVI do końca XVIII stulecia*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. LII, nr 1, s. 51–58.
- Kempa Tomasz. 2000. *Mikołaj Krzysztof Radziwiłł Sierotka (1549–1616), wojewoda wileński*, Warszawa.
- Kizik Edmund. 2003. *Śmierć starego nauczyciela w Gdańsku w 1699 roku*, [w:] *Studia z historii sztuki i kultury Gdańska i Europy Północnej. Studia ofiarowane pamięci dr Katarzyny Cieślak*, Gdańsk, s. 317–332.
- Klonder Andrzej. 2000. *Wszystka spuścizna w Bogu spoczywającego. Majątek ruchomy zwykłych mieszkańców Gdańska i Elbląga w XVII wieku*, Warszawa.
- Klonder Andrzej. 2001. *Mienie godne szlachcica i mieszczczanina w krajach Europy Środkowej w XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. XLIX, nr 1–2, s. 81–93.
- Kultura. 1997. *Kultura Polski średniowiecznej XIV–XV w.*, red. B. Geremek, Warszawa.
- Linde Samuel Bogumił. 1951. *Słownik języka polskiego*, t. 1, 3, 4, wyd. 3, Warszawa.
- Michałowska Marta. 1995. *Słownik terminologiczny włókiennictwa*, Warszawa.
- Motylewicz Jerzy. 2005. *Spoleczeństwo Przemysłu w XVI i XVII wieku*, Rzeszów.

- Muszyńska Jadwiga. 1999. *Testamenty mieszczan szydłowieckich z lat 1638–1645*, [w:] *Szydłowiec — z dziejów miasta*, red. J. Wijaczka, Szydłowiec, s. 15–34.
- Pośpiech Andrzej. 1986. *Miejsce ubioru w wielkopolskich pośmiertnych inwentarzach szlacheckich XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. XXXIV, nr 3, s. 437–449.
- Pośpiech Andrzej. 1989. *Majsterkowicz w kontuszu (szlachecki pośmiertny inwentarz mobilii jako źródło do badań osobowości)*, [w:] *Szkice z dziejów materialnego bytowania społeczeństwa polskiego*, Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej, t. LXI, red. M. Dembińska, Wrocław, s. 177–190.
- Pośpiech Andrzej. 1992. *Pułapka oczywistości. Pośmiertne spisy ruchomości szlachty Wielkopolskiej z XVII wieku*, Warszawa.
- Słownik Staropolski. 1988. *Słownik Staropolski*, t. 10, red. S. Urbańczyk, Wrocław.
- Słownik polszczyzny. 1974. *Słownik polszczyzny XVI wieku*, t. 8: *Góra–Irzyk*, red. M.R. Mayenowa, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Słownik polszczyzny. 1995. *Słownik polszczyzny XVI wieku*, t. 23: *P–Phy*, red. M.R. Mayenowa, Warszawa.
- Szwejkowska Hanna. 1983. *Książka drukowana XV–XVIII wieku. Zarys historyczny*, Wrocław–Warszawa.
- Tandecki Janusz, Kopiński Krzysztof. 2014. *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa.
- Torój Elżbieta. 2000. *Inwentarze ksiąg lubelskich introligatorów z pierwszej połowy XVII wieku*, Lublin.
- Torój Elżbieta. 2004/2005. *Mieszczańskie kolekcje ksiąg w siedemnastowiecznym Lublinie*, „Folia Bibliologica”, R. LII/LIII, s. 19–37.
- Turnau Irena. 1999. *Słownik ubiorów. Tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w.*, Warszawa.
- Uruszczak Waclaw. 2015. *Historia państwa i prawa polskiego*, t. 1: (966–1795), Warszawa.
- Wijaczka Jacek. 1998. *Legaty na rzecz kościoła w Szydłowcu w XVII wieku*, [w:] *Z dziejów parafii szydłowieckiej*, red. J. Wijaczka, Szydłowiec, s. 17–36.
- Wiśniewski Jan. 1909–1911. *Dekanat ilżecki*, Radom.
- Wszyscy. 2014. „*Wszyscy śmiertelni jesteśmy i dlatego rozrzadzamy majątności swoje*”. *Wybór testamentów z ksiąg miejskich województwa sandomierskiego (XVI–XVIII wiek)*, oprac. K. Justyniarska-Chojak, Kielce.
- Ziemierski Maciej. 2011. *Rajca krakowski Jan Feliks Treffler (1718–1761) i jego inwentarz z 20 lipca 1761 r.*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, R. LVI, s. 55–104.
- Ziemierski Maciej. 2013. *Józef Treffler (zm. 1728) i Antoni Frączkiewicz (1690–1741) dwa splecione życiorysy (w oparciu o inwentarze ich dóbr i testament Anny Marianny z Kauffmannów Iw. Trefflerowej 2v. Frączkiewiczowej)*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, R. LVIII, s. 47–92.
- Ziomek Jerzy. 1998. *Renesans*, Warszawa.
- Żelewski Roman. 1960–1961. *Herbert Jan*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. IX, red. K. Lepszy, Wrocław, s. 441.

“Taking the inventory of things” of the town clerk Rozesław Marcin Brzeski from Szydłowiec (1637)

The probate property register of the town clerk from Szydłowiec, Rozesław Marcin Brzeski, enclosed in the appendix to this paper, was drawn up in January 1637. It is the only register of the property of a clerk performing such a function in the modern period that survived in the court records of the Sandomierz voivodeship and one of the few records of this type preserved for the Kraków voivodeship.

Brzeski's probate inventory was created in fairly typical circumstances for this kind of source. It was written in order to secure the inheritance rights of his descendants since the town clerk left no will. The register opens with a modest list of clothing, followed by a list of valuables and headgear belonging to the deceased, and concludes with information on valuable candlesticks, silver spoons, and items made of brass. Surprisingly, there are no other items of movable property in the register (such as crockery, bed linen, table linen, and furniture). The inventory also does not include information about real estate, any cash, or financial obligations that Brzeski left behind. It is therefore difficult to estimate what assets his heirs actually inherited from him.

The probate inventory of the clerk from Szydłowiec stands out among other burghers' registers of that period because of the extensive list of books owned by Brzeski, which included both titles necessary for work in the town chancellery, and titles for intellectual entertainment. This is unusual because generally in the modern period books were listed very rarely, and in rather modest numbers in registers of burghers' assets from the territory of the Kraków and Sandomierz voivodeships. Information on the weapons and pieces of armament owned by the deceased Marcin Rozesław Brzeski is also interesting, as such items were also only sporadically recorded in other inventories from Lesser Poland.

Translated by
Karolina Płoska
Proofread by
Rebecca Gorzyska